

УДК 327(410):061.1ЄС

Гавінська І.-М. С.

Науковий керівник: Сидорук Т. В.,
доктор політичних наук, професор

СПІВРОБІТНИЦТВО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПІСЛЯ БРЕКЗИТУ: УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті йдеться про умови припинення членства Великої Британії у Європейському Союзі на основі Угоди про вихід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії з Європейського Союзу. Розглянуто перспективи майбутнього партнерства між Сполученим Королівством та Європейським Союзом. Висвітлено можливі варіанти розвитку відносин між Великою Британією та ЄС.

Ключові слова: Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Європейський Союз, Брекзит, Договір про вихід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії з Європейського Союзу та Європейської спільноти з атомної енергії, співробітництво.

Havinska I.-M. S.

COOPERATION OF THE UNITED KINGDOM AND THE EUROPEAN UNION AFTER BREXIT: CONDITIONS AND PROSPECTS

The paper deals with the conditions of UK membership termination in European Union based on the Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community. The prospects of the future partnership between the UK and the EU are considered. The possible options for developing relations between the UK and the EU are highlighted.

Key words: the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the European Union, Brexit, the Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community, cooperation.

Тривалий та безпрецедентний процес виходу Сполученого Королівства із Європейського Союзу завершився 31 січня 2020 року. Це суттєво вплине на реалії як у Великій Британії, так і в Європейському Союзі, вступ до якого є головним зовнішньополітичним пріоритетом України. Зміни відбудуться у процесі прийняття рішень, архітектурі європейської безпеки, міграційній політиці та торгівлі ЄС.

Проведений аналіз показав, що тема статті майже не розглянута в науковій літературі, однак є достатня кількість джерел: документи, видані інституціями Європейського Союзу та урядом Сполученого Королівства, заяви офіційних представників сторін, Договір про вихід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії з Європейського Союзу та Європейської спільноти з атомної енергії та Політична декларація.

Мета статті полягає у дослідженні співробітництва Великої Британії з Європейським Союзом після Брекзиту. Мета досягається через виконання низки завдань, а саме через розгляд умов Договору про вихід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії з Європейського Союзу та Європейської спільноти з атомної енергії, аналіз позицій щодо майбутнього співробітництва кожної зі сторін, дослідження перспектив партнерства після завершення перехідного періоду.

Велика Британія увійшла до складу Європейського Союзу 1 січня 1973 року. Тривалий процес вступу держави у європейське співтовариство та подальша участь в інтеграційних структурах були проблематичними: фінансові, торговельні, промислові та політичні суперечності, відмова від прийняття євро та участі у Шенгенській зоні, низка криз, з якими стикнувся ЄС, євроскептицизм – усе це призвело до загальнонаціонального референдуму в Сполученому Королівстві, на якому 23 червня 2016 року 51,9 % виборців проголосували за вихід з об'єднання. Це дало початок процесу Брекзиту, який завершився 31 січня 2020 року припиненням участі Великої Британії у ЄС.

Умови виходу Сполученого Королівства викладені у Договорі про вихід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії з Європейського Союзу та Європейської спільноти з атомної енергії. Рамки майбутніх відносин Великобританії та ЄС викладені у Політичній декларації, яка «відображає прагнення уряду до встановлення амбітного, широкого, глибокого і гнучкого партнерства в рамках торгово-економічного співробітництва з ЄС на основі угоди про вільну торгівлю, разом з угодами щодо політики безпеки та інших галузей співробітництва» [5, 2]. Обидва документи прийняті Європейського радою 17 жовтня 2019 року. Важливим є Прото-

кол щодо Ірландії/Північної Ірландії. Це єдиний сухопутний кордон між Великобританією та ЄС: з метою уникнення жорсткого розмежування встановлені особливі умови митного контролю для частини Сполученого Королівства. Незважаючи на вихід Сполученого Королівства з ЄС, Північна Ірландія де-факто відповідатиме митним правилам ЄС та деяким аспектам спільного ринку [1, 292].

Після офіційного виходу Великобританії статтею 126 Договору про вихід передбачається перехідний період, який триватиме до 31 грудня 2020 року [1, 186]. Однак його можна подовжити на 1 чи 2 роки за взаємною згодою сторін не пізніше 1 липня 2020 року. Він уможливило м'який перехід Британії із відносин як держави-члена ЄС до відносин як третьої країни. У цей проміжок часу у Великобританії буде діяти законодавство ЄС в усіх сферах (крім договорів, які не були обов'язковими для Британії до вступу у силу Договору про вихід). Відповідно до Угоди про вихід Великобританія продовжить брати участь у програмах, що фінансуються за чинною багаторічною фінансовою перспективою 2014-2020 рр. до моменту їх завершення [1, 208].

Перехідний період необхідний, щоб Велика Британія та Європейський Союз підписали нову угоду про умови торгівлі, коли Британія покине митний союз та спільний ринок. Окрім торгівлі, необхідно досягнути згоди у питаннях авіаційних стандартів та безпеки, доступу до баз даних, доступу до риболовних вод, постачання електроенергії та газу, ліцензування та регуляції лікарських засобів тощо. Якщо не буде ратифікованої угоди про встановлення майбутнього партнерства між Великобританією та Європейським Союзом наприкінці перехідного періоду, то з 1 січня 2021 року Сполучене Королівство здійснюватиме торгівлю з ЄС на умовах Світової організації торгівлі (СОТ).

Як для громадян Британії, так і для громадян держав ЄС упродовж перехідного періоду суттєвих змін не відбудеться, зокрема, вони мають право покинути чи прибути у державу перебування (Британія для громадян ЄС або будь-яка держава-член ЄС для британців) з чинним паспортом або національним ідентифікаційним документом. Стаття 14 передбачає, що лише через 5 років після завершення перехідного періоду держава перебування може вирішити не приймати національні документи для в'їзду, якщо вони не мають біометричної ідентифікації. Але повноцінного візового режиму не передбачається [1, 27].

Згідно зі статтею 8 Договору про вихід, після завершення перехідного періоду Велика Британія втрачає право доступу до будь-якої

мережі, будь-якої інформаційної системи та будь-якої бази даних, створених на основі законодавства Союзу [1, 21], що може мати негативні наслідки у сфері боротьби з тероризмом у Європі, оскільки Велика Британія не матиме змоги відстежувати терористів за межами своїх кордонів, втратить доступ до баз зареєстрованих транспортних засобів, відбитків пальців тощо.

Проте разом із припиненням членства Великобританії у ЄС держава втратить право голосу у процесах прийняття рішень у спільноті, зокрема членство у Європарламенті, Європейській раді та інших органах. Водночас установи Європейського Союзу продовжують здійснювати повноваження, надані їм законодавством ЄС щодо Сполученого Королівства і фізичних та юридичних осіб, які проживають або створені в Сполученому Королівстві протягом перехідного періоду. Суд Європейського Союзу має юрисдикцію над Сполученим Королівством протягом перехідного періоду. Відповідно Сполучене Королівство втрачає будь-який вплив на прийняття рішень у Європейському Союзі, а усі 73 представники Великої Британії у Європарламенті складають свої повноваження. Це вплине і на конфігурацію сил у європейських органах, оскільки північні держави втрачають одного з головних своїх представників, так само, як і держави, що не приєдналися до єврозони [3].

Новою інституційною основою для відносин між Сполученим Королівством та Європейським Союзом стане створений відповідно до статті 164 Договору про вихід Об'єднаний комітет, до складу якого входитимуть представники Великобританії та ЄС. Об'єднаний комітет проводитиме засідання на вимогу однієї зі сторін і збиратиметься не рідше одного разу на рік. Цей орган контролюватиме виконання умов Договору про вихід, контролюватиме роботу спеціалізованих комітетів, розглядатиме будь-які питання та шукатиме відповідні шляхи і методи вирішення проблем, які можуть виникнути у рамках Договору тощо [1, 264]. Окрім Об'єднаного комітету, функціонуватиме ще низка спеціалізованих комітетів [1, 267].

3 лютого 2020 року Європейська комісія ухвалила рекомендації для Європейської ради щодо початку переговорів зі Сполученим Королівством про подальше партнерство. На думку Єврокомісії, процес повинен включати три основні компоненти: загальні домовленості (у тому числі положення про основні цінності та принципи й управління); економічні домовленості (зокрема, положення щодо торгівлі та рівних гарантій); домовленості щодо безпеки (у тому числі положення про правозастосування та правове співробітництво у кримінальних справах, а також щодо зовнішньої політики, безпеки

та оборони) [6]. Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон того ж дня опублікував письмове звернення до Парламенту «Майбутні відносини між Сполученим Королівством та Європейським Союзом», фокусуючись на аспектах торгівлі [7]. Основними питаннями для обох сторін є умови майбутньої торгівлі товарами та послугами, риболовля, мобільність, зовнішня політика, безпека та захист, внутрішня безпека. І Великобританія, і ЄС погоджуються, що метою має бути скасування тарифів та квот, і хочуть співпрацювати для мінімізації регуляторних бар'єрів.

Уряд повинен прийняти нове законодавство у чотирьох ключових сферах з новими міграційними законами, які замінять свободу пересування, та новим законодавством для сільського господарства, докільця і торгівлі, які зараз суттєво підтримуються чи регулюються ЄС. Якщо сторони не зможуть досягти згоди, Великобританія стикається з перспективою торгувати з ЄС відповідно до основних правил, встановлених Світовою організацією торгівлі, згідно з якими тарифи застосовуватимуться до більшості товарів, які підприємства Великобританії відправляють до ЄС. Це значно підніме ціни, а також означатиме повний прикордонний контроль товарів. Кваліфікація працівників більше не визнаватиметься.

Велика Британія встановила нову міграційну систему 19 лютого 2020 року. Відповідно до заяви уряду, європейська міграційна політика не задовольняла потреби Великобританії. З 1 січня 2021 року ставлення до громадян держав-членів ЄС та держав, що не входять до ЄС, буде однаковим. Планується знизити загальний рівень міграції та надати пріоритет висококваліфікованим працівникам, незважаючи на державу, з якої вони прибули [8].

Говорячи про майбутні торгівельні відносини з ЄС, Борис Джонсон заявив: «Питання полягає в тому, чи погоджуємось ми на торгові відносини з ЄС, подібні до їх відносин з Канадою, чи більше подібні до Австралії. І я не сумніваюся, що в будь-якому випадку Великобританія буде процвітати» [2]. Угода ЄС з Канадою називається Всеосяжною економічною та торговою угодою та передбачає звільнення від більшості тарифів, окрім тарифів на птицю, м'ясо та яйця, і збільшення квот на експорт товару без особливих витрат. Проте торгівля послугами, зокрема фінансовими, не включена в Угоду [4]. Торгівля між Австралією та ЄС відбувається на загальних умовах СОТ та без спеціальної угоди. Тобто Борис Джонсон заявив про можливість непідписання спеціального договору із регуляції торговельних зв'язків. Зважаючи на велику частку держав ЄС у экс-

порті-імпорті Великої Британії, торгівля за канадським чи австралійським зразками навряд чи задовільнить обидві сторони.

Таким чином, є три сценарії розвитку переговорного процесу між Великою Британією та ЄС: сторони погодять умови майбутнього партнерства та підпишуть відповідні угоди; сторони не дійдуть компромісу та після завершення перехідного періоду їхня торгівля буде за умовами СОТ, а співпраця здійснюватиметься за принципом *ad hoc*; перехідний період подовжиться на рік чи два роки.

Отже, основним документом із закріпленими умовами виходу Сполученого Королівства з ЄС є Договір про вихід, який передбачає перехідний період, що триватиме до 31 грудня 2020 року (із можливим подовженням). Це дає можливість сторонам підписати нові угоди щодо майбутньої співпраці та створити інституційну основу відносин; до того часу Велика Британія бере участь у митному союзі та спільному ринку, але не впливає на процес прийняття рішень у ЄС. Обидві сторони оприлюднили свої цілі переговорів, серед яких чільне місце посідають торгівля, міграція, безпека, зовнішня політика. Борис Джонсон заявив про можливість укладення угоди, подібної до канадського чи австралійського сценаріїв, проте це ускладнить торгівлю між сторонами. Основними альтернативними сценаріями є підписання договору про майбутнє партнерство, торгівля за умовами СОТ або подовження перехідного періоду.

Перспективою подальших досліджень є аналіз умов майбутнього договору про співробітництво між Великою Британією та Європейським Союзом, розширення наукової бази вивчення відносин між Сполученим Королівством та Євросоюзом після Брекзиту.

Джерела та література

1. Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/840655/Agreement_on_the_withdrawal_of_the_United_Kingdom_of_Great_Britain_and_Northern_Ireland_from_the_European_Union_and_the_European_Atomic_Energy_Community.pdf.

2. Brexit: Boris Johnson gives speech on UK's priorities for UK-EU trade deal : відео. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WsNwfEw-ywA&pbjreload=10>.

3. Caroline de Gruyter. There Is Life for the EU After Brexit. URL: <https://carnegieeurope.eu/2018/03/23/there-is-life-for-eu-after-brexite-pub-75876>.

4. Comprehensive economic and trade agreement. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/september/tradoc_152806.pdf.

5. Political Declaration setting out the framework for the future relationship between the European Union and the United Kingdom. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/840656/Political_Declaration_setting_out_the_framework_for_the_future_relationship_between_the_European_Union_and_the_United_Kingdom.pdf.

6. Recommendation for a COUNCIL DECISION authorising the opening of negotiations for a new partnership with the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. URL: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-annex-negotiating-directives.pdf>.

7. The Future Relationship between the UK and the EU : Written statement to Parliament. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-future-relationship-between-the-uk-and-the-eu>.

8. The UK's points-based immigration system: policy statement. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/the-uks-points-based-immigration-system-policy-statement/the-uks-points-based-immigration-system-policy-statement>.